

Bevolking - Methodologie

1. Jaarlijkse evolutie	3
1.1. Gegevensbron: Rijksregister	3
1.2. Referentiedatum gegevens	4
1.3. Tabellen	4
2. Leeftijdsstructuur	5
2.1. Tabellen	5
A. <i>Leeftijdsklassen</i>	5
B. <i>Levensfasen (9 fasen)</i>	5
C. <i>Leeftijdsgroepen (3 groepen)</i>	6
3. Nationaliteiten	7
3.1. Definities	7
A. <i>Nationaliteit</i>	7
B. <i>Huidige nationaliteit</i>	7
C. <i>Eerste nationaliteit</i>	7
D. <i>Geboortenationaliteit</i>	7
3.2. <i>Kruising van de geboorte- en huidige nationaliteit</i>	8
3.3. Tabellen	8
A. <i>België, EU-28 (zonder België), Andere</i>	9
B. <i>Belangrijkste nationaliteiten per continent</i>	9
C. <i>Nationaliteitsgroepen</i>	10
D. <i>Top 10 buitenlandse nationaliteiten</i>	11
E. <i>Kruising geboorte- en huidige nationaliteit</i>	11
4. Huishoudens	13
4.1. Definities	13
A. <i>Huishouden</i>	13
B. <i>Collectief huishouden</i>	13
C. <i>Privaat huishouden</i>	13
D. <i>Huishoudentype en –positie</i>	13
E. <i>Referentiepersoon</i>	14
4.2. <i>Huishoudentypologie</i>	14
4.3. <i>Huwelijken, echtscheidingen en samenwoning</i>	17
A. <i>Huwelijken en echtscheidingen</i>	18
B. <i>Samenwoning</i>	19

4.4.	Tabellen	20
5.	Loop van de bevolking	22
5.1.	Definities	22
A.	<i>Natuurlijke loop</i>	22
B.	<i>Interne migraties</i>	22
C.	<i>Internationale migraties</i>	23
D.	<i>Statistische aanpassing</i>	24
E.	<i>Bevolking op 1 januari van het jaar x+1</i>	24
5.2.	Tabellen	25
A.	<i>Historische reeksen</i>	25
B.	<i>Interne migraties</i>	26
C.	<i>Internationale migraties</i>	26
6.	Bevolkingsprojecties	28

1. Jaarlijkse evolutie

In dit eerste topic wordt weergegeven hoe de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest evolueert in aantal tussen 1989 en 2017. De bevolkingscijfers in de tabellen van dit topic, als ook van de volgende topics van dit thema bevolking, werden berekend op basis van de geanonimiseerde individuele demografische gegevens van het Rijksregister die door de FOD Economie – Statistics Belgium werden bewerkt.

1.1. Gegevensbron: Rijksregister

Sinds 1988 wordt het **bevolkingscijfer** berekend op basis van de gegevens van het **Rijksregister van de natuurlijke personen**. Het Rijksregister is een systeem van informatieverwerking, dat instaat voor de opname, de memorisatie en de mededeling van informatie betreffende de identificatie van natuurlijke personen.

De informatie in het Rijksregister is afkomstig uit:

- de gemeentelijke bevolkingsregisters en vreemdelingenregisters;
- de registers van de diplomatieke zendingen en consulaire posten voor de Belgen die in het buitenland verblijven;
- het wachtregister.

Het **officiële** of **wettelijk bevolkingscijfer** bevat echter enkel de personen die hun hoofdverblijfplaats in België hebben. Hierin zijn de Belgen en vreemdelingen die toegelaten of gemachtigd zijn om zich te vestigen of om op het grondgebied te verblijven inbegrepen. De vreemdelingen die minder dan drie maanden op het grondgebied verblijven, de asielzoekers (ingeschreven in het wachtregister) en de vreemdelingen in onregelmatige situatie worden daarentegen niet meegeteld in de **bevolking de jure**.

Bijgevolg zijn volgende categorieën personen niet inbegrepen in de bevolkingscijfers van de Brusselse gemeenten:

- het buitenlands diplomatiek personeel en de niet-Belgische leden van hun huishouden;
- de kandidaat-vluchtelingen (asielzoekers) die krachtens de wet van 24 mei 1994 in een wachtregister worden ingeschreven. Voornoemde wet trad in werking op 1 februari 1995;
- alle personen die illegaal in België verblijven;
- de kotstudenten (die gedomicilieerd zijn buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bij hun ouders);
- de personen zonder vaste verblijfplaats.
- Belgen in het buitenland.

1.2. Referentiedatum gegevens

De bevolkingscijfers geven dus het aantal ingeschreven personen weer in een van de gemeenten van het rijk, en dit telkens op de referentiedatum van het desbetreffende jaar. Deze referentiedatum is voor alle jaren dezelfde, meer bepaald **1 januari**. Dit heeft als positief gevolg dat de bevolkingscijfers van verschillende jaren onderling vergelijkbaar zijn.

1.3. Tabellen

Dit onderdeel is een inleidend overzichtstopic en bestaat uit drie tabellen: een tabel die de jaarlijkse evolutie van de totale bevolking in aantal weergeeft, een tabel die de jaarlijkse evolutie van het aantal mannen toont en tenslotte een tabel die de jaarlijkse evolutie van het aantal vrouwen bevat. Deze opdeling naar geslacht wordt ook in de volgende twee topics (leeftijdsstructuur en nationaliteiten) bij elke tabelreeks gemaakt.

De cijfers in deze drie tabellen bevatten vanaf 1996 niet langer de kandidaat-vluchtelingen. Zij worden opgenomen in het **wachtregister**, dat zoals vermeld werd ingevoerd bij wet van 24 mei 1994, die op 1 februari 1995 in werking trad. Deze wachtlijst mag niet in rekening worden genomen om de totale bevolking te bepalen.

Referenties

FOD Binnenlandse Zaken - Rijksregister www.ibz.rrn.fgov.be/index.php?id=2461&L=1

FOD Economie - Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium www.statbel.fgov.be

2. Leeftijdsstructuur

In dit tweede bevolkingstopic wordt onderzocht hoe de leeftijdsstructuur van de Brusselse bevolking eruitziet.

2.1. Tabellen

De verschillende tabellen stellen de bevolking qua aantal in zijn totaliteit en per geslacht voor, opgedeeld op verschillende manieren naar leeftijd. Eerst en vooral wordt de bevolking opgesplitst volgens **vijf jaar durende leeftijdsklassen**. Verder werden ook twee verschillende typologieën ontwikkeld waarbij de bevolking respectievelijk wordt onderverdeeld in **9 levensfasen** en in **3 leeftijdsgroepen**.

A. Leeftijdsklassen

In dit geval wordt de bevolking volgens haar leeftijd opgedeeld in klassen van vijf jaar. In de desbetreffende tabellen wordt een dergelijke klasse telkens aangegeven met de begin- en eindleeftijd in **volledige voorbije levensjaren**. De klasse die de bevolking met een leeftijd van minder dan 5 jaar weergeeft, wordt zo bijvoorbeeld aangeduid als “0-4 jaar”. Hiermee wordt bijgevolg bedoeld op alle kinderen van 0 jaar en 0 dagen oud tot en met zij die 4 jaar en 364 dagen oud zijn.

B. Levensfasen (9 fasen)

Bij deze typologie de bevolking ingedeeld in 9 leeftijdscategorieën die meer aansluiten met de verschillende opeenvolgende levensperiodes die men kent tijdens zijn leven. Een heel gelijkaardige indeling is gebruikt voor de Wijkmonitoring. Deze typologie is interessant omdat de verschillende specifieke behoeften die men heeft variëren naargelang de levensfase waarin men zich bevindt. We delen de levenscyclus meer bepaald op in de volgende categorieën:

- Jonger dan 3 jaar: kinderen die nog te jong zijn om naar school te gaan;
- 3-5 jaar: kinderen die naar school kunnen maar daar niet toe verplicht worden;
- 6-11 jaar: tijdens deze levensperiode wordt men leerplichtig en volgt men lager onderwijs;
- 12-17 jaar: deze jongeren volgen secundair onderwijs;
- 18-29 jaar: de jongvolwassenen komen tijdens deze periode meestal op de arbeidsmarkt terecht en verlaten het ouderlijk huis;
- 30-44 jaar: volwassenen, van wie de meerderheid actief is op de arbeidsmarkt en een gezin opbouwt;
- 45-64 jaar: volwassenen, van wie de meerderheid actief is op de arbeidsmarkt, net voor hun pensioen;
- 65-79 jaar: net gepensioneerde volwassenen, nog thuiswonend;

- 80 jaar en +: hoogbejaarden, vaak verhuisd naar een rusthuis.

Net zoals bij de indeling in leeftijdsklassen van vijf jaar worden ook nu de leeftijdsgrenzen van de verschillende levensfasen weergegeven in volledige voorbije levensjaren. De opmerking van bij de vorige typologische indeling blijft dus ook hier gelden. Iemand wordt zodoende pas bij de groep van de volgende levensfase geteld indien men op zijn laatste verjaardag voor de 1ste januari van het desbetreffende referentiejaar de leeftijd van de ondergrens van de volgende levensfase heeft bereikt.

C. Leeftijdsgroepen (3 groepen)

Deze typologie deelt de bevolking op in drie grote leeftijdsgroepen: de bevolking van 0 tot en met 17 jaar, de bevolking van 18 tot en met 64 jaar en de 65-plussers. Dit maakt het mogelijk om grosso modo een onderscheid te maken tussen kinderen en adolescenten die in het algemeen nog niet actief zijn op de arbeidsmarkt (0-17 jaar), de bevolking die de leeftijd heeft om te werken en een gezin te stichten (18-64 jaar) en de bevolking die de pensioenleeftijd heeft bereikt (65 jaar en meer).

Referenties

FOD Binnenlandse Zaken - Rijksregister www.ibz.rrn.fgov.be/index.php?id=2461&L=1

FOD Economie - Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium www.statbel.fgov.be

3. Nationaliteiten

Het derde bevolkingstopic deelt de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in per nationaliteit en geslacht.

3.1. Definities

A. Nationaliteit

We kijken naar het **juridische aspect van de nationaliteit**. Van zodra men naast een buitenlandse nationaliteit ook de Belgische nationaliteit bezit, wordt men tot de Belgische bevolking gerekend. Alleen de personen die geen Belgische nationaliteit bezitten, worden tot één van de buitenlandse bevolkingsgroepen gerekend.

In de verschillende tabellen worden de **personen die de status van vluchteling hebben verworven** ook telkens bij de bevolkingscijfers van de corresponderende buitenlandse nationaliteitsgroepen geteld. Dit is niet het geval voor de asielzoekers (zie 1.1).

Iemand zijn/haar nationaliteit kan wijzigen in de loop van zijn/haar leven. Hierdoor bestaan er **meerdere variabelen** in verband met de nationaliteit, dit om de nationaliteitshistoriek van een persoon te kunnen nagaan.

B. Huidige nationaliteit

Dit is de nationaliteit die iemand bezit **op de referentiedatum van de gegevens**, dus op 1 januari XXXX.

C. Eerste nationaliteit

De eerste nationaliteit is de **eerste nationaliteit die in het Rijksregister geregistreerd werd voor een individu in kwestie**. Er wordt bij inschrijving in het Rijksregister na aankomst in België over het algemeen gevraagd welke nationaliteit men bij de geboorte had aan de hand van een geboortecertificaat of een ander bewijs. Soms gebeurt dit echter louter op basis van een eenvoudige verklaring.

Indien hier geen informatie over voorhanden is, wordt de nationaliteit op moment van inschrijving genomen.

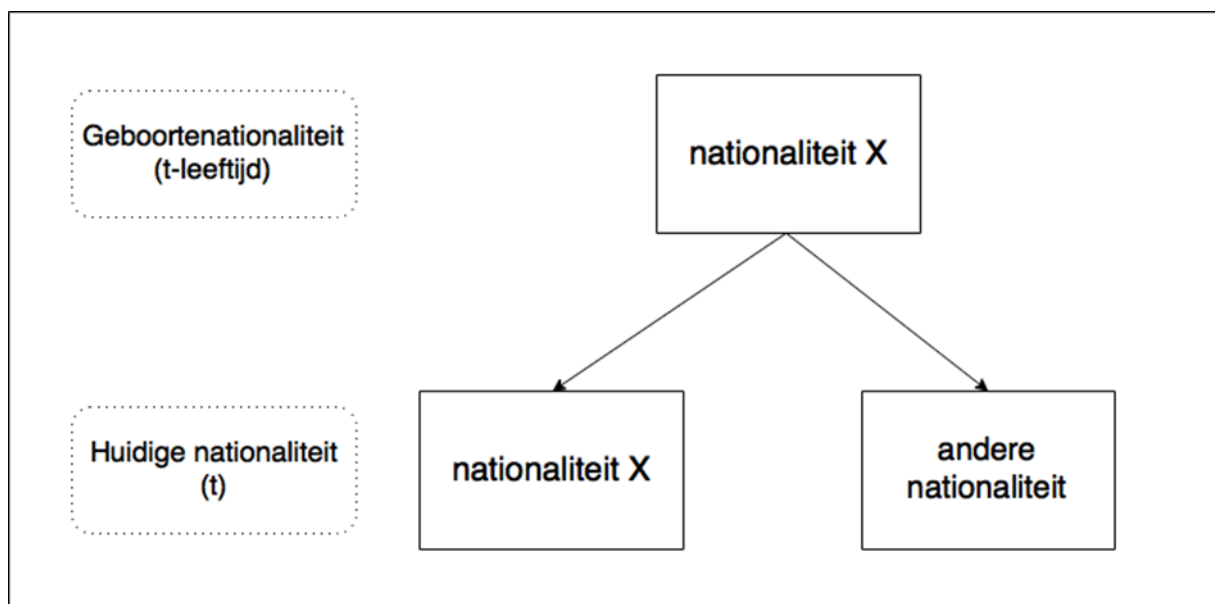
D. Geboortenationaliteit

Dit is de **nationaliteit bij de geboorte**. Wij gebruiken in de tabellen over de geboortenationaliteit de **eerste geregistreeerde nationaliteit in het Rijksregister als benadering** voor de geboortenationaliteit. Voor 98,5% van de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op 1 januari 2016 komt de eerste nationaliteit neer op de nationaliteit bij de geboorte. In het vervolg van deze methodologie en in de tabellen zullen we daarom altijd voor de eenvoud spreken over de geboortenationaliteit in plaats van over de eerste geregistreeerde nationaliteit in het Rijksregister, ook al werd met deze laatste variabele gewerkt.

We werken met de volledige bevolking om statistieken naar geboortenationaliteit op te stellen. Voor de 1,5% van de bevolking waarvoor de eerste geregistreerde nationaliteit niet overeenkomt met de geboortenationaliteit werd de hypothese gemaakt dat de eerste nationaliteit die voor hen vermeld staat in het Rijksregister overeenkomt met hun geboortenationaliteit, zodanig dat toch aan de volledige bevolking een geboortenationaliteit kon toegewezen worden. Het gaat om een aannemelijke aanname.

3.2. Krusing van de geboorte- en huidige nationaliteit

Om te kunnen nagaan of iemand zijn/haar nationaliteit sinds zijn/haar geboorte is veranderd dienen twee variabelen gekruist te worden: zijn/haar geboortenationaliteit en zijn/haar nationaliteit op het moment van de observatie. We bekijken of deze nationaliteiten dezelfde zijn, dan wel verschillend.

© BISA

3.3. Tabellen

Dit subthema “Nationaliteiten” bekijkt in het eerste topic de bevolking naar de huidige nationaliteit, in het tweede topic de bevolking naar geboortenationaliteit. Als derde werden beide nationaliteiten voor iedere individu in de wettelijke bevolking gekruist met als doel na te gaan hoeveel personen Belg zijn sinds de geboorte, hoeveel personen Belg geworden zijn in de loop van zijn/haar leven, enz.

In de tabellen van de eerste twee topics wordt de totale bevolking opgesplitst in verschillende nationaliteitsgroepen. Dit hebben we op verschillende manieren gedaan. Allereerst delen we

de bevolking op in twee groepen: **de Belgische bevolking, de inwoners met een nationaliteit van één van de andere landen van de Europese Unie en de andere, overige nationaliteiten**. Als tweede vervolgens werd een uitgebreide overzichtstabel gecreëerd waarin **per continent de belangrijkste nationaliteiten** voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden weergegeven. Verder werd ook een nieuwe typologie gebruikt om de bevolking onder te verdelen in **nationaliteitsgroepen**. Tenslotte bevat elk van deze twee topics ook nog een onderzoek naar de evolutie van de **top 10 van meest voorkomende buitenlandse nationaliteiten** in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

A. België, EU-28 (zonder België), Andere

Als eerste wordt de bevolking onderverdeeld in drie groepen: België, EU-28 (zonder België) en andere.

B. Belangrijkste nationaliteiten per continent

In de tweede reeks tabellen wordt de totale bevolking weergegeven per nationaliteit. We hebben geprobeerd om in de tabel zoveel mogelijk nationaliteiten voor te stellen. Voor de Europese Unie staan alle landen hierin, ook indien een nationaliteit niet sterk vertegenwoordigd is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Voor de rest van Europa en de overige continenten werd een nationaliteit pas in de tabel opgenomen als het totaal van deze **nationaliteit** in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op 1 januari 2016 **minimum 1000 inwoners** bedroeg.

Vooreerst hebben we een dergelijke tabel opgesteld voor de situatie in 2016 waarin de totale bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest per nationaliteit en geslacht wordt weergegeven naar woongemeente. Ook worden in deze tabellen de twee andere gewesten en het totaal voor België weergegeven.

Tenslotte dienen er nog een paar opmerkingen gemaakt te worden over enkele nationaliteiten in het bijzonder. De moeilijkheid die optreedt voor de nationaliteiten van ex-Joegoslavië die hieronder worden opgesomd heeft de volgende oorzaken:

- de wijziging van de naam van de entiteiten;
- de wijziging van de grenzen van de entiteiten;
- het feit dat sommige personen een nationaliteit hebben van landen die niet meer bestaan.

Ten eerste is het belangrijk om op te merken dat de omvang van Joegoslavië (vanaf 2002 officieel “Servië en Montenegro” genoemd) varieert tussen 2000 en 2016. Voor de tabellen werd echter geopteerd om een constante definitie voor Servië te gebruiken, om het vergelijken van cijfers tussen de verschillende jaren mogelijk te maken. Er werd meer bepaald gewerkt met de omvang die “Joegoslavië”, nadien “Servië en Montenegro” kende van 1992 tot 2006. Voor Servië, Montenegro en Kosovo zullen aldus geen aparte cijfers vanaf 2006, respectievelijk 2008 (onafhankelijkheidsdata van de twee laatste landen) kunnen worden teruggevonden in de tabellen. Het aantal Montenegrijnen en Kosovaren werd dus telkens bij

het aantal Serviërs opgeteld. Verder werden hier ook telkens degenen bijgevoegd die als nationaliteit Joegoslaaf of “Servië & Montenegro” hebben. Dit uiteindelijke resultaat wordt in de tabellen aangeduid als “**Servië, Montenegro, Kosovo en ex-Joegoslavië**”. Door deze samenvoeging telt deze belangrijke groep meer dan 1000 inwoners in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en wordt ze opgenomen in de tabellen.

Deze laatst opgenoemde subgroep, zij die als nationaliteit Joegoslaaf hebben, de **ex-Joegoslaven**, zijn naar België gekomen voor 2002, voordat de naamsverandering van Joegoslavië plaatsvond. In deze groep zitten dus ook de Joegoslaven bij die voor 1992 naar België zijn geëmigreerd, toen Joegoslavië nog een uitgebreider grondgebied kende, inclusief Slovenië, Kroatië, Macedonië en Bosnië en Herzegovina. De ex-Joegoslaven aangekomen voor 1992, die eigenlijk afkomstig zijn uit deze laatste gebieden, zijn dus verkeerdelijk niet bij deze desbetreffende nationaliteiten geteld.

De allerlaatste categorie tenslotte beslaat de “**onbekenden**”. Deze groep omvat de **vluchtelingen met een onbekend land van herkomst**, deze wiens nationaliteit **onbepaald** is en de **vaderlandslozen/staatlozen**.

C. Nationaliteitsgroepen

Bij deze laatste nationaliteitstypologie “Nationaliteitsgroepen” wordt de bevolking ingedeeld in 10 nationaliteitsgroepen:

- België
- De Europese Unie van de eerste 15 lidstaten zonder België: Duitsland, Oostenrijk, Luxemburg, Nederland, Denemarken, Spanje, Portugal, Finland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Griekenland, Ierland, Zweden, Italië;
- De Europese Unie van de 13 nieuwe lidstaten (toegetreten tot de Unie in 2004, 2007 & 2013): Letland, Litouwen, Bulgarije, Malta, Cyprus, Polen, Estland, Tsjechische Republiek, Roemenië, Slovaakse Republiek, Hongarije, Slovenië, Kroatië;
- De rest van Europa: de overige landen die nog tot het geografische continent Europa behoren;
- Turkije;
- Noord-Afrika: Algerije, Libië, Tunesië, Marokko, Egypte;
- Sub-Saharisch Afrika: alle Afrikaanse landen behalve de landen van Noord-Afrika;
- Latijns-Amerika: hierbij gebruiken we niet de taalkundige definitie van Latijns-Amerika, die enkel de landen in Amerika waar men een Romaanse taal spreekt in beschouwing neemt, maar hanteren we de omschrijving voor Latijns-Amerika die courant wordt gebruikt, namelijk het gebied dat alle landen ten zuiden van de Rio Grande/Río Bravo, de rivier die de grens vormt tussen de Verenigde Staten en Mexico, bevat. Bijgevolg zijn alle landen van het Amerikaanse continent in deze nationaliteitsgroep opgenomen behalve de Verenigde Staten en Canada;

- Rest van de OESO: Zuid-Korea, Japan, Canada, Verenigde Staten, Australië, Nieuw-Zeeland, Israël;
- Andere nationaliteiten: deze groep bevat alle overige nationaliteiten, als ook de vluchtelingen met een onbekend land van herkomst, zij wiens nationaliteit onbepaald is en de vaderlandslozen/staatlozen.

De Europese Unie werd dus opgedeeld in 2 categorieën. Het is namelijk belangrijk een onderscheid te maken tussen het Europa van de 15 (zonder België) en de 13 andere landen die onlangs werden toegevoegd (in 2004, 2007 en 2013), aangezien hun socio-economische situatie verschillende migrantenprofielen met zich heeft meegebracht. De migrantenprofielen verschillen ook tussen de Turken en de Noord-Afrikanen (binnen die laatste groep gaat het in hoofdzaak om Marokkanen). Deze twee gemeenschappen behoren tot de belangrijkste van het Gewest, wat de keuze rechtvaardigt om ze op te nemen als aparte categorieën in de typologie, te meer omdat deze groepen sterk geconcentreerd zijn in bepaalde delen van de hoofdstad. De volgende drie groepen zijn Sub-Saharisch Afrika, Latijns-Amerika en de rest van de OESO. Het is van belang om ook van deze drie groepen een apart beeld te vormen omdat ze heel verscheiden socio-economische realiteiten weerspiegelen.

D. Top 10 buitenlandse nationaliteiten

Een vierde en laatste soort onderzoek in de eerste twee topics is een bestudering van de evolutie van de top 10 van de meest voorkomende buitenlandse nationaliteiten voor elk gewest en België in het geheel. Er wordt bekeken hoe deze **top 10 van meest voorkomende buitenlandse nationaliteiten varieert in samenstelling** tussen 1 januari 2000 en 1 januari 2016.

Voor het opmaken van deze tabellen werden Servië, Kosovo en Montenegro wel gescheiden van “Joegoslavië, Servië & Montenegro” en niet gegroepeerd, dit in tegenstelling tot de tabellen betreffende de belangrijkste nationaliteiten per continent waar al deze nationaliteiten worden samengevoegd. Voor de tabellen handelend over de top 10 is een samenvoeging van deze nationaliteiten niet op zijn plaats.

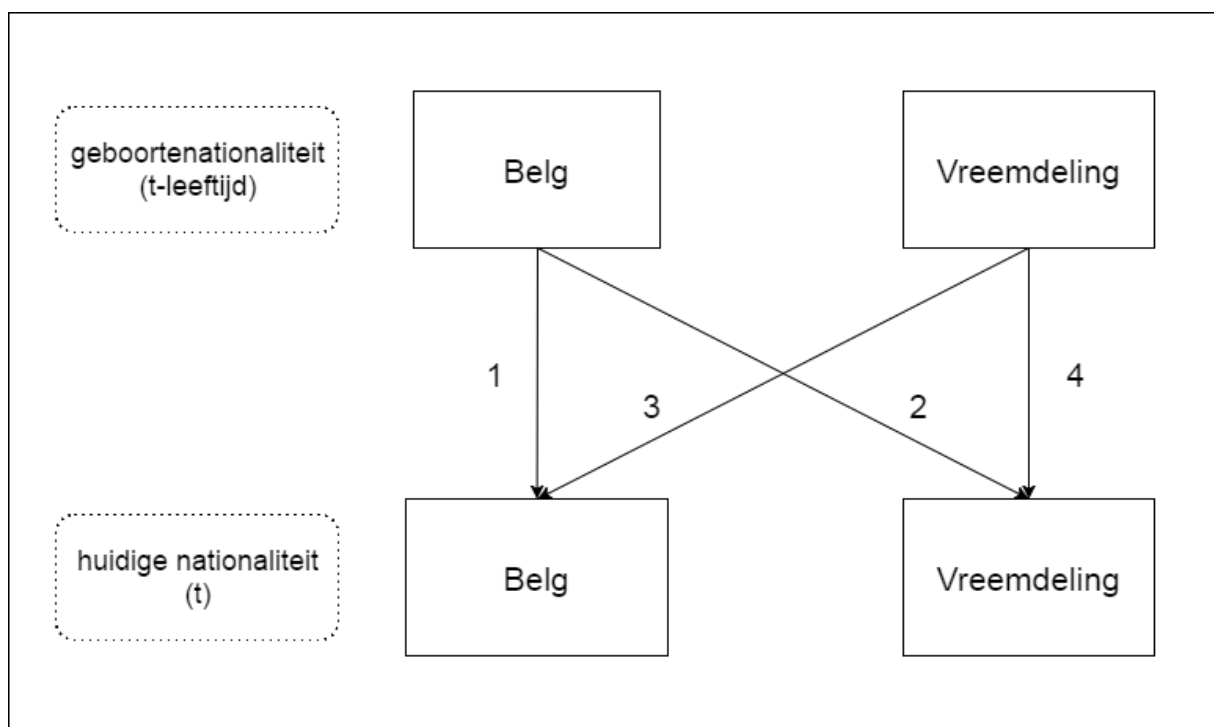
E. Kruising geboorte- en huidige nationaliteit

In 1.3.3 kruisen we de geboorte en de huidige nationaliteit. Hierbij hebben we ons beperkt tot twee nationaliteitsgroepen: de Belgen en de vreemdelingen:

- We nemen voor de groep die niet als Belg geboren is enkel de veranderingen naar Belg in beschouwing en niet de nationaliteitswijzigingen van een buitenlandse nationaliteit in een andere.
- Voor de Belgen maken we ook deze redenering: ofwel blijf je Belg, ofwel wordt je vreemdeling.

Op deze manier worden uiteindelijk vier types bekomen. Deze vier types worden voorgesteld door de vier pijlen in de figuur hieronder. Deze pijlen stellen geen fluxen voor, maar nationaliteitsovergangen:

- 1) Belg op tijdstip t-leeftijd en op tijdstip t, *Belg van geboorte* genoemd in de tabellen;
- 2) Belg op tijdstip t-leeftijd, maar vreemdeling op tijdstip t, *Van Belg naar vreemdeling* genoemd in de tabellen;
- 3) Vreemdeling op tijdstip t-leeftijd, maar Belg op tijdstip t, *Belg geworden* genoemd in de tabellen;
- 4) Vreemdeling op tijdstip t-leeftijd en op tijdstip t, *Vreemdeling gebleven* genoemd in de tabellen.

© BISA

Referenties

BISA, HERMIA, J.-P., SIERENS, A., *Belgen en vreemdelingen in het Brussels Gewest, bij hun geboorte en vandaag*. Brussel, De Focus van het BISA, nr. 20.

FOD Binnenlandse Zaken - Rijksregister www.ibz.rrn.fgov.be/index.php?id=2461&L=1

FOD Economie - Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium www.statbel.fgov.be

4. Huishoudens

Het vierde onderthema van het thema “bevolking” behandelt de huishoudensstatistieken. In tegenstelling tot de drie vorige subthema’s waar de basiseenheid altijd een individuele persoon was, hebben deze statistieken meestal een andere basiseenheid, namelijk een huishouden.

4.1. Definities

A. Huishouden

Een **huishouden** bestaat ofwel uit een persoon die gewoonlijk alleen leeft, ofwel uit twee of meer personen, die al dan niet door familiebanden verbonden, gewoonlijk eenzelfde woning betrekken en er samenleven (Deboosere *et al.*, 1997; Deboosere *et al.*, 2009). De huishoudens kunnen in twee grote klassen worden ingedeeld: **collectieve huishoudens** en **private huishoudens**.

B. Collectief huishouden

Collectieve huishoudens zijn **religieuze gemeenschappen, rust- en verzorgingshuizen, weeshuizen, studenten- of arbeidershomes, ziekenhuizen of verplegingsinrichtingen en gevangnissen** (Deboosere *et al.*, 1997; Geurts, 2005; Lodewijckx en Deboosere, 2008; Deboosere *et al.*, 2009). Een collectief huishouden kan dus worden gekenmerkt door een professionele organisatie van de huisvesting en door een bedrijfsmatige invulling van de dagelijkse levensbehoeften (Lodewijckx en Deboosere, 2008; Centraal Bureau voor de Statistiek, 2014).

C. Privaat huishouden

Al de overige, en dus het overgrote merendeel van de huishoudens, vormen samen de **private of particuliere huishoudens**. Deze private huishoudens kunnen onderverdeeld worden in verschillende **huishoudenstypes**. Verder kunnen de personen binnen de private huishoudens gekenmerkt worden door een eigen **huishoudenspositie**.

D. Huishoudenstype en –positie

De **huishoudenstypes** omschrijven **welk soort privaat huishouden** het desbetreffende privaat huishouden is, meer bepaald of het over een “alleenwonende” gaat, “alleenstaande ouders”, een “gehuwd paar met kind(eren)”, enz. Afhankelijk van de gebruikte typologie verschillen deze gehanteerde categorieën. Iedere persoon binnen een privaat huishouden heeft een eigen **huishoudenspositie**. Deze variabele heeft in tegenstelling tot het huishoudenstype als basiseenheid de individu en niet het huishouden. Deze geeft aan **welke rol men bekleedt binnen het huishouden**, zoals bijvoorbeeld “gehuwde persoon met thuiswonend(e) kinderen”, “kind bij een gehuwd paar”, “andere persoon in het huishouden”, enz. Deze huishoudenspositie wordt dus bepaald door het huishoudenstype, maar ook door de plaats die men bezet in het huishouden. Het gevolg hiervan is dat er personen binnen eenzelfde huishoudenstype door verschillende huishoudensposities gekenmerkt kunnen

worden. Binnen het huishoudenstype “gehuwd koppel met kind(eren)” komen zo bijvoorbeeld ten minste twee huishoudensposities voor, namelijk “gehuwde persoon met thuiswonende kind(eren)” en “kind bij een gehuwd paar” (Lodewijckx en Deboosere, 2008).

De bepaling van het huishoudenstype en de huishoudenspositie is bij sommige huishoudenstypologieën, zo ook deze die in de tabellen van dit onderthema wordt gebruikt (zie 4.2 Huishoudenstypologie), afhankelijk van de keuze van de referentiepersoon en van de banden van verwantschap die de overige huishoudensleden met deze referentiepersoon vertonen. Tussen haakjes merken we op dat enkel private huishoudens een referentiepersoon hebben, collectieve huishoudens niet.

E. Referentiepersoon

Voor elk privaat huishouden wordt een **referentiepersoon** aangeduid, teneinde de plaats van elk lid van het huishouden te kunnen bepalen (verwantschap). In principe wordt als referentiepersoon de persoon genomen die werkelijk de belangen van het gezin behartigt of die voor het grootste deel in het onderhoud van het huishouden voorziet (Deboosere *et al.*, 1997). Toch zal in de realiteit de referentiepersoon degene zijn die zich bezighoudt met de administratieve zaken (Lodewijckx en Deboosere, 2008; Deboosere *et al.*, 2009).

Deze referentiepersoon vormt bij de gehanteerde huishoudenstypologie (zie 4.2 Huishoudenstypologie) het centrale begrip om het huishoudenstype en -positie te bepalen, aangezien alles gebeurt op basis van de verwantschappen van de personen in het huishouden ten opzichte van deze referentiepersoon. Een andere persoon binnen het huishouden aanduiden als referentiepersoon kan een heel andere huishoudensclassificatie, op vlak van het huishoudenstype en -positie, voor datzelfde huishouden tot gevolg hebben. De keuze van de referentiepersoon heeft dus verstrekkende gevolgen voor de bepaling van het uiteindelijke huishoudenstype en -positie(s), waardoor de personen in het privaat huishouden gekenmerkt worden. Een extreem voorbeeld hiervan is een huishouden bestaande uit een zestiger die samenwoont met zijn zoon/dochter van veertig. Wanneer de zestiger als referentiepersoon wordt aangeduid hebben we te maken met alleenstaande ouder, in het andere geval, indien de veertiger de referentiepersoon is, gaat het over een ander type huishouden in de gehanteerde typologie (zie 4.2 Huishoudenstypologie) (Deboosere *et al.*, 2009).

4.2. Huishoudenstypologie

De typologie die in al de tabellen werd gehanteerd is de **BETypo**. Dit is een nieuwe typologie die recent¹ werd ontwikkeld en is een aanpassing van een typologie die werd opgesteld door Lodewijckx en Deboosere in 2008. Zij hadden als basis de LIPRO-typologie. Dit laatste is een typologie met bijbehorende software die zijn ontstaan kende in 1991, toen het werd ontwikkeld in Nederland door het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut. De BETypo deelt de private huishoudens in, net zoals de LIPRO-typologie in 7 verschillende **private huishoudenstypes**:

¹ BETypo is de typologie die werd ontwikkeld door de werkgroep “Huishoudens”, die werd opgericht door het Coördinatiecomité op aanvraag van het BISA.

- 1) alleenwonenden,
- 2) gehuwden zonder kinderen,
- 3) gehuwden met kind(eren),
- 4) ongehuwd samenwonenden zonder kinderen,
- 5) ongehuwd samenwonenden met kind(eren),
- 6) alleenstaande ouders,
- 7) andere types huishoudens.

De collectieve huishoudens kunnen als een 8ste huishoudenstype beschouwd worden. De 7de categorie, de andere types huishoudens, bevatten alle private huishoudens die niet onder de eerste 6 soorten private huishoudens ondergebracht kunnen worden. Voorbeelden van een dergelijk huishouden zijn samenwonende vrienden, broers en zussen die samenwonen, enz. (Lodewijckx en Deboosere, 2008).

Er worden binnen de BETypo, net zoals bij de LIPRO-typologie 11 verschillende **private huishoudensposities** omschreven naar aanleiding van de 7 private huishoudenstypes:

- 1) kind bij een gehuwd paar,
- 2) kind bij een ongehuwd samenwonend paar,
- 3) kind bij een alleenstaande ouder,
- 4) alleenwonend persoon,
- 5) gehuwd persoon zonder kinderen,
- 6) gehuwd persoon met één of meer kinderen,
- 7) ongehuwd samenwonende persoon zonder kinderen,
- 8) ongehuwd samenwonende persoon met één of meer kinderen,
- 9) alleenstaande ouder met één of meer kinderen,
- 10) andere leden van het huishouden die op zichzelf (individueel of met andere leden) geen huishouden vormt,
- 11) andere (in een ander type van private huishoudens).

De huishoudenspositie van een persoon behorende tot een collectief huishouden wordt tussen haakjes omschreven als een persoon wonend in een collectief huishouden (Geurts, 2005; Lodewijckx en Deboosere, 2008).

De private huishoudenspositie **andere leden van het huishouden** (nummer 10 van bovenstaande lijst) kan voorkomen bij alle private huishoudenstypes behalve bij de “alleenwonenden” en de “andere types huishoudens”. De leden van deze laatste soort huishoudens worden allemaal “andere” (positie nummer 11) genoemd. Op basis van het voorkomen van andere leden in het huishouden kunnen elk van de 5 private huishoudenstypes waarin deze andere leden kunnen voorkomen (gehuwd zonder kinderen, gehuwd met

kind(eren), ongehuwd samenwonenden zonder kinderen, ongehuwd samenwonenden met kind(eren) en alleenstaande ouders) verder opgedeeld worden in twee, meer bepaald in een variant met de aanwezigheid van andere leden in het huishouden en in een categorie zonder de aanwezigheid van andere leden in het huishouden. Er is namelijk een groot verschil tussen bijvoorbeeld een alleenstaande ouder waarbij de grootouders inwonen en een alleenstaande ouder die alleen met zijn of haar kind(eren) een huishouden vormt. Op basis van deze iets meer gedetailleerde huishoudenstypologie kunnen de private huishoudens zodoende worden opgedeeld in 11 private huishoudenstypes in plaats van in 7 private huishoudenstypes.

Bij de toepassing van deze typologie op de databestanden zoals ze verkregen worden van de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie – Statistics Belgium stelde zich echter een probleem bij de ongehuwd samenwonenden. De ongehuwd samenwonende partner van de referentiepersoon wordt in deze gegevensbestanden namelijk niet aangeduid, in tegenstelling tot de echtgenoot/echtgenote wanneer de referentiepersoon gehuwd is met zijn/haar partner. In dat geval wordt de partner wel aangeduid.

Om toch de private huishoudenstypes “**ongehuwd samenwonenden zonder kinderen**” en “**ongehuwd samenwonenden met kind(eren)**” te kunnen vormen, een schatting van het aantal van deze twee types te kunnen maken, werd een bepalingssysteem met regels ter identificatie van deze soort huishoudens ontwikkeld aan de hand van een aantal aannames. Er werd meer bepaald beslist om een huishouden als een ongehuwd samenwonend koppel (met eventueel nog kind(eren) en andere leden) te beschouwen als de referentiepersoon 18 jaar is of ouder, er geen echtgenoot of echtgenote van de referentiepersoon in het huishouden aanwezig is (in dit geval is er sprake van een gehuwd koppel), en er een **partner** zich in het huishouden bevindt (Lodewijckx en Deboosere, 2008; Deboosere *et al.*, 2009).

Om een partner te kunnen aanduiden moet er eerst nagegaan worden of er in het desbetreffende huishouden een **potentiële partner** aanwezig is. Dat is iedereen die 18 jaar of ouder is, niet-verwant met en van het andere geslacht is dan de referentiepersoon. Dit laatste criterium heeft overigens als gevolg dat twee ongehuwd samenwonende partners van hetzelfde geslacht nooit als een ongehuwd samenwonend koppel in deze typologie worden beschouwd. De niet-getrouwde samenwonende koppels van hetzelfde geslacht worden dus niet geïdentificeerd in deze typologie.

Indien er slechts één persoon in het huishouden aanwezig is die aan deze criteria van een potentiële partner voldoet wordt hij of zij beschouwd als de ongehuwd samenwonende partner van de referentiepersoon. Indien er meerdere potentiële partners in het huishouden zijn wordt gekeken naar wie het kleinste leeftijdsverschil met de referentiepersoon (de leeftijden in aantal volledige verstreken jaren genomen) heeft. Wanneer er vervolgens meerdere potentiële partners in het huishouden zijn met dit zelfde kleinste leeftijdsverschil met de referentiepersoon wordt de oudste persoon van deze laatste subgroep genomen als meest potentiële partner. Deze meest potentiële partner moet, om als ongehuwd samenwonende partner van de referentiepersoon beschouwd te worden, een leeftijdsverschil van minstens 15 jaar hebben met de overige potentiële partners. Deze overige potentiële partners kunnen tussen haakjes

overigens nooit als partner worden aangeduid, enkel de meest potentiële partner maakt hier kans op.

De eventuele **kinderen** van de partner kunnen eveneens niet als dusdanig in de gegevensbank aangeduid worden. Er is daarom beslist om de personen die niet-verwant zijn met de referentiepersoon, en minstens 15 jaar jonger zijn dan de net aangeduide partner als zijn of haar kinderen te beschouwen. Andere kinderen die kunnen voorkomen in een huishouden van het type “ongehuwd samenwonenden met kind(eren)” zijn de kinderen en stiefkinderen van de referentiepersoon. In de private huishoudens met als types “gehuwden met kind(eren)” en “alleenstaande ouders” worden dergelijke personen ook als kinderen beschouwd. In deze twee laatste huishoudentypes worden ook de aanwezige niet-verwante personen met de referentiepersoon die onder de 18 jaar zijn als kinderen beschouwd, aangezien dit mogelijks pleegkinderen zijn. Dit is niet het geval bij de ongehuwd samenwonden met kind(eren) (Lodewijckx en Deboosere, 2008).

Er is verder ook nog bepaald geweest dat de gehuwde paren en de alleenwonenden minstens 15 jaar moeten zijn om als dusdanig beschouwd te kunnen worden. Een alleenwonende moet overigens geen referentiepersoon zijn van het eenpersoonshuishouden waarvan hij of zij het enige lid is om als alleenwonende beschouwd te kunnen worden. Ook een eenoudergezin moet niet per se een referentiepersoon bevatten. Eenoudergezinnen kunnen namelijk ook bestaan uit een echtgenoot/echtgenote en kinderen, indien er geen referentiepersoon in het huishouden aanwezig is. Er kunnen voorts nooit meerdere echtgenoten/echtgenotes van een referentiepersoon in een huishouden met een gehuwd paar voorkomen. In dit laatste geval is het huishouden als een **ander type huishouden** te beschouwen (Lodewijckx en Deboosere, 2008).

Er werd tenslotte beslist om ook de huishoudens die normaal op basis van enkel bovenstaande regels als “ongehuwd samenwonenden zonder kinderen” zouden beschouwd worden als “andere types huishoudens” te categoriseren van zodra er in dit huishouden minstens twee niet-verwante personen met de referentiepersoon (zijnde de partner en minstens nog een niet-verwante persoon die niet als een kind van de partner kan aangeduid worden) aanwezig zijn.

Een laatste soort huishoudens die ook onder de andere types huishoudens wordt geclassificeerd zijn de huishoudens met een gemengd collectief/privaat karakter. Dit gaat om slechts enkele huishoudens over heel het Rijk per jaar. Zij worden in deze BETypologie volledig als privaat beschouwd met als huishoudentype “ander type huishouden”. Alle personen van deze huishoudens met een gemengd collectief en privaat karakter hebben als huishoudenspositie bijgevolg “andere” (positie 11) in deze typologie.

4.3. Huwelijken, echtscheidingen en samenwoning

De statistieken over het aantal huwelijken en het aantal echtscheidingen en het aantal betrokken personen bij een verklaring of stopzetting van wettelijke samenwoning hebben een andere bron dan de andere statistieken van het thema bevolking. Deze statistieken werden namelijk grotendeels gebaseerd op de **formulieren van de burgerlijke bestand** voor wat

betreft de statistieken over de huwelijken en de echtscheidingen tot en met 2013 vanop onze website en nemen **rechtstreeks het Rijksregister** als bron voor de statistieken betreffende wettelijke samenwoning. De nieuwe statistieken over de huwelijken en echtscheidingen worden geproduceerd door de **FOD Economie – Statistics Belgium** op basis van het Rijksregister.

A. Huwelijken en echtscheidingen

De statistieken over het aantal huwelijken en het aantal echtscheidingen zijn **statistieken van gebeurtenissen**: ze geven weer hoeveel keer een bepaalde gebeurtenis (huwelijk of echtscheiding) plaatsvond in een bepaald jaar, waarbij de huwelijken en de echtscheidingen worden geteld in de gemeente waar het huwelijk plaatsvond.

Tot en met 2015 (op onze website beschikbaar tot en met 2013) werden deze aantallen bepaald aan de hand van de **formulieren van de burgerlijke stand**. Deze formulieren werden direct ingevuld in de gemeente waar het huwelijk werd of wordt voltrokken. De statistiek betreffende het aantal **huwelijken** op basis van de formulieren van de burgerlijke stand gaf bijgevolg alleen maar het aantal huwelijken die voltrokken werden in een Belgische gemeente weer, en niet de huwelijken die in het buitenland plaatsvonden. De statistiek met betrekking tot het aantal **echtscheidingen** op basis van de formulieren van de burgerlijke stand bevatte alle echtscheidingen die werden overgeschreven in de registers van de burgerlijke stand van de 589 Belgische gemeenten. As datum van de echtscheiding werd de datum van de overschrijving van het vonnis bij de burgerlijke stand genomen. Deze overschrijving gebeurde in de registers van de gemeente waar het huwelijk werd voltrokken. In tegenstelling tot de huwelijksstatistiek, bevatte deze echtscheidingsstatistiek ook de echtscheidingen van huwelijken die niet in België plaatsvonden, en die dus niet voorkomen in de huwelijksstatistiek. Deze echtscheidingen die in het buitenland werden voltrokken, werden overgeschreven in de registers van de burgerlijke stand van de gemeente Brussel. Hierbij stelde zich een statistisch probleem doordat geen onderscheid kon gemaakt worden tussen een echtscheiding van een huwelijk in het buitenland en een echtscheiding die een huwelijk beëindigt dat werkelijk in de gemeente Brussel is voltrokken. Het aantal echtscheidingen in deze gemeente werd hierdoor verhoogd.

In 2016 vond vervolgens een belangrijke hervorming plaats. In het kader van de administratieve vereenvoudiging werden toen de statistische huwelijks- en echtscheidingsformulieren afgeschaft. De **FOD Economie – Statistics Belgium** stelt nu de huwelijks- en echtscheidingsstatistiek op gebruik makend van het **Rijksregister** van de natuurlijke personen (RR). De statistieken worden meer bepaald opgesteld aan de hand van de informatietitel "burgerlijke stand" (I.T. 120) van het Rijksregister. De I.T. 120 registreert alle veranderingen inzake burgerlijke stand m.b.t. in het Rijksregister ingeschreven personen. Dit gebruik van een andere bron heeft een **breuk in de statistische reeks** tot gevolg. In essentie werd een **de facto-statistiek vervangen** door een **de jure-statistiek** waarin, zoals hieronder zal aangetoond worden, de in het buitenland plaatsgevonden gebeurtenissen m.b.t. een of twee in België woonachtige personen mee worden opgenomen, maar waarbij de gebeurtenissen m.b.t. niet in België woonachtige personen vanaf nu buiten beschouwing

worden gelaten. Vanaf 2016 is deze de jure-statistiek overigens de enige huwelijks- en echtscheidingsstatistiek die nog beschikbaar is. Voor de jaren 2014 en 2015 zijn beide soorten statistieken beschikbaar. Wij publiceren de nieuwe statistiek op onze website vanaf 2014.

Het aantal **huwelijken** in deze nieuwe statistiek wordt opgesteld door het door gecontroleerd selecteren van alle veranderingen die leiden tot de staat van "gehuwd" in het Rijksregister en door ze vervolgens twee per twee met elkaar te combineren kan, indien die veranderingen slaan op dezelfde gebeurtenis. Deze statistiek telt alle huwelijken waarvan minstens een van de twee echtgenoten op het ogenblik van de gebeurtenis ingeschreven was in het Rijksregister (het Wachtregister daarbij inbegrepen), ook als dat huwelijk in het buitenland of een consulaat of een ambassade werd gesloten. Dit was in de statistiek op basis van de formulieren van de burgerlijke stand niet het geval. De huwelijken tussen twee niet in België woonachtige personen, maar die in België plaatsvonden, worden daarentegen niet meer in rekening genomen.

Voor de **echtscheidingen** wordt gekeken naar alle veranderingen van de informatietitel van de informatietitel "burgerlijke stand" tot de staat van "gescheiden". Ook de echtscheidingen worden gecontroleerd geselecteerd en vervolgens twee per twee met elkaar gecombineerd, indien de veranderingen slaan op dezelfde gebeurtenis. Net zoals voor de huwelijken wordt voor de echtscheidingen geen rekening meer gehouden met een gebeurtenis in België tussen twee personen die niet ingeschreven staan in het Rijksregister, dit in tegenstelling tot voorheen. De echtscheidingen van een huwelijk die in het buitenland voltrokken werd, maar waarbij op het moment van de gebeurtenis minstens een persoon betrokken is die in het Rijksregister ingeschreven staat, worden, net zoals hiervoor, in rekening genomen, echter niet meer in het cijfer voor de gemeente Brussel. Tenslotte wordt en dit in tegenstelling tot bij de formulieren van de burgerlijke stand, in deze nieuwe echtscheidingsstatistiek de datum van de gerechtelijke uitspraak genomen als de datum van de echtscheiding. Er kunnen echter meerdere weken zitten tussen de datum van de gerechtelijke uitspraak en de datum van de overschrijving van het vonnis bij de burgerlijke stand. Het tijdsaspect van beide reeksen is voor de echtscheidingen dus niet gelijk. Voor de huwelijken is dit wel het geval.

B. Samenwoning

Wettelijke samenwoning is de toestand van samenleven van twee personen die een verklaring hebben afgelegd overeenkomstig artikel 1476 van het Burgerlijk Wetboek. Dat artikel werd ingevoegd in het Burgerlijk Wetboek door de wet van 23 november 1998 tot invoering van de wettelijke samenwoning. Beide partijen mogen daarentegen niet verbonden zijn door een huwelijk of door een andere wettelijke samenwoning en moeten zij bekwaam zijn om contracten aan te gaan overeenkomstig de artikelen 1123 en 1124 van het Burgerlijk Wetboek om een verklaring van wettelijke samenwoning te kunnen doen. De registratie gebeurt in het bevolkingsregister van de gemeente van de woonplaats van de ongehuwd samenwonenden. Hierbij dient opgemerkt te worden dat ook broers, zussen of andere gezinsleden, als ze samenwonen, zich kunnen laten verbinden door een verklaring van wettelijke samenwoning. Uit een verklaring van samenwoning op zich kan dus niets gehaald

worden over de aard van de relatie van tussen de twee gezinsleden die deze verklaring hebben gedaan (FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium).

De statistieken die beschikbaar zijn over wettelijke samenwoning zijn geen statistieken van gebeurtenissen, zoals de statistieken over het aantal huwelijken en het aantal echtscheidingen. De statistieken in verband met het aantal verklaringen en stopzettingen van wettelijke samenwoning handelen over het **aantal betrokken personen** bij deze gebeurtenissen in kwestie in een bepaald kalenderjaar. Voor een aantal jaren bevatten deze statistieken oneven aantallen, wat normaal gezien niet kan. Deze kennelijke anomalie komt doordat bij bepaalde samenwonenden bij een verandering van adres geen beëindiging van wettelijke samenwoning werd geregistreerd.

4.4. Tabellen

Dit subthema “huishoudens” begint met de **jaarlijkse evolutie** van het aantal private huishoudens en hun bevolking zoals het inleidend topic “jaarlijkse evolutie” van het thema “bevolking” doet voor de totale bevolking, de mannen en de vrouwen. Ook de evolutie van het aantal personen in zuiver collectieve huishoudens komt in dit eerste onderdeel van dit vierde onderthema aan bod.

Het tweede en derde onderdeel zijn respectievelijk gewijd aan de **grootte** van de private huishoudens en aan het **type** van de private huishoudens.

Het vierde subtopic van dit onderthema “huishoudens” handelt over de **huishoudenspositie naar leeftijd** enerzijds en de **huishoudenspositie naar nationaliteit** anderzijds. Tussen de huishoudenspositie en deze twee variabelen bestaat namelijk een belangrijke relatie. Om in overeenstemming te zijn met de vorige topics van het thema bevolking, in dezelfde lijn te blijven, werd gekozen, in het geval van de huishoudenspositie naar leeftijd, om de huishoudenspositie te kruisen met de classificatie van de levenscyclus in 11 levensfasen, die gebruikt wordt in het tweede subtopic van het thema bevolking op de website, leeftijdsstructuur. Voor de tabel over de nationaliteiten wordt de indeling naar België, EU-28 (zonder België), en andere, zoals in de eerste tabel van het subtopic nationaliteiten van het thema bevolking, gehanteerd.

Het laatste onderdeel tenslotte van dit subthema huishoudens handelt over het aantal **huwelijken** en **echtscheidingen** en het aantal betrokken personen bij een verklaring of stopzetting van wettelijke **samenwoning**.

Referenties

CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK. *Begrippen* [online]. Centraal bureau voor de statistiek. Beschikbaar via: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm>

DEBOOSERE, P., LESTHAEGHE, R., SURKYN, J., LAMBERT, A., BOULANGER, P.-M., 1997. *Huishoudens en Gezinnen, Algemene Volks- en Woningtelling op 1 maart 1991*,

Volkstellingsmonografie nr. 4. Brussel, Nationaal Instituut voor de Statistiek & Federale Diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele Aangelegenheden.

DEBOOSERE, P., LESTHAEGHE, R., SURKYN, J., WILLAERT, D., BOULANGER, P.-M., LAMBERT, A., LOHLÉ-TART, L., 2009. *Huishoudens en gezinnen in België, Sociaal-Economische Enquête 2001, Monografie nr. 4.* Brussel, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie.

FOD Binnenlandse Zaken - Rijksregister www.ibz.rrn.fgov.be/index.php?id=2461&L=1

FOD Economie - Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium www.statbel.fgov.be

GEURTS, K., 2005. *Statistieken, De combinatie gezin & arbeid volledig ontrafeld.* In: OVER.WERK Tijdschrift van het Steunpunt WAV, 2005, (1).

LODEWIJCKX, E., DEBOOSERE, P., 2008. *LIPRO: een classificatie van huishoudens.* Brussel, SVR-Technisch rapport 2008(2).

5. Loop van de bevolking

De vorige 4 subthema's van het thema bevolking gaven informatie over de stand van de bevolking op 1 januari van het desbetreffende jaar. Dit onderdeel "Loop van de bevolking" daarentegen beschrijft de onderdelen van de evolutie van de bevolking gedurende een bepaalde periode. Deze periode loopt gewoonlijk over één kalenderjaar (van 1 januari van het jaar x tot 31 december van het jaar x).

5.1. Definities

De loop van de bevolking is het geheel van de componenten van de demografische evolutie die tijdens het beschouwde kalenderjaar plaatsvond. De loop van de bevolking bestaat meer bepaald uit **natuurlijke bewegingen** en **interne** en **internationale migratiebewegingen**. Het resultaat hiervan, tezamen met de **statistische aanpassing**, kan een afname of een toename van de bevolking zijn. Zo kunnen we de bevolking op 31 december van het jaar x om 23u59 (wat gelijk is aan de bevolking op 1 januari van het jaar x+1 om 00u00) bekomen vertrekkende van de bevolking op 1 januari van het jaar x om 00u00.

A. Natuurlijke loop

De eerste component van de loop van de bevolking, die de evolutie van de bevolking bepaalt, is de **natuurlijke loop**. Deze bestaat enerzijds uit de geboorten en anderzijds uit de sterfgevallen.

- Onder de **geboorten** van een bepaalde gemeente worden enkel de geboorten van deze personen beschouwd waarvan de moeder in de gemeente gedomicilieerd is, uitgezonderd van de geboorten van personen waarvan de moeder in het wachtregister geregistreerd staat.
- De **sterfgevallen** voor een bepaalde gemeente zijn de overlijdens van personen die ingeschreven zijn in de gemeente, met uitzondering van zij die geregistreerd staan in het wachtregister.
- Het verschil tussen beiden is het **natuurlijk saldo**.

B. Interne migraties

Migratiebewegingen hebben betrekking op wijzigingen van de hoofdverblijfplaats. Er zijn twee soorten migratiebewegingen: **interne migraties** en internationale migraties. De interne migraties hebben betrekking op verandering van de gemeente van verblijf binnen België, waarbij men zich uitschrijft in een gemeente en domicilieert in een andere gemeente (Pelfrene, Van Peer, 2014). Veranderingen van domicilie binnen een gemeente worden niet in beschouwing genomen in de tabellen.

- Met **interne inwijking of interne immigratie** in een bepaalde gemeente worden bijgevolg de personen bedoeld die afkomstig zijn van een andere Belgische gemeente en zich in de gemeente in kwestie domiciliëren.

- De **interne uitwijking of interne emigratie** vanuit een bepaalde gemeente heeft betrekking op de personen die vertrekken vanuit deze gemeente naar een andere Belgische gemeente, waar ze zich domiciliëren.
- Het **intern migratiesaldo** is tenslotte het verschil tussen beiden, meer bepaald de interne inwijking minus de interne uitwijking.

C. Internationale migraties

Internationale migraties hebben betrekking op de uitwisselingen met het buitenland. In tegenstelling tot de interne immigratie en emigratie, zijn de internationale immigratie en emigratie elk uit drie verschillende onderdelen samengesteld:

- De **internationale immigratie** voor een bepaalde gemeente bestaat uit:
 - o de **internationale immigraties in strikte zin**, de **internationale inwijking**. Dit zijn de personen die verhuisden vanuit het buitenland om zich in de gemeente in kwestie te domiciliëren.
 - o de **her-ingeschrevenen of de opnieuw ingeschreven personen**. Dit zijn personen die voorheen (tijdens het jaar x-1 of eerder) ambtshalve geschrapt (zie verder) werden (in de gemeente in kwestie of in een andere gemeente van België) en opnieuw aangetroffen werden tijdens beschouwde kalenderjaar in de gemeente in kwestie.
 - o de **veranderingen van register (binnen)**. Dit betreft de personen die overgegaan zijn van het wachtregister naar een gewoon bevolkingsregister doordat zij erkend werden als vluchteling of het recht op subsidiaire bescherming toegekend kregen of omwille van nog een andere grond die het verblijf of de vestiging in België wettigt (zoals een regularisatie) (Pelfrene, Van Peer, 2014).
- De **internationale emigratie** voor een bepaalde gemeente bestaat uit:
 - o de **internationale emigraties in strikte zin**, de **internationale uitwijking**. Dit zijn de personen die verhuisden vanuit de gemeente in kwestie naar het buitenland.
 - o de **ambtshalve geschrapte personen**. Een persoon wordt geschrapt op het moment dat vastgesteld wordt dat hij of zij zich niet meer woonachtig is op zijn/haar adres en niet meer gedomicilieerd is elders in België, zonder dat hij/zij overleden is of heeft bekendgemaakt naar het buitenland te zijn geëmigreerd. Concreet houdt dit meestal in dat het gemeentebestuur een persoon uit het register schrapt als de wijkagent vaststelt dat de persoon in kwestie niet meer woonachtig is op het bezochte adres en dat hij/zij nergens anders in België gedomicilieerd is. De persoon in kwestie heeft het Belgische grondgebied dus onaangekondigd verlaten. Het gaat dus om een internationale emigratie.
 - o de **veranderingen van register (buiten)**. Dit zijn de personen die van een gewoon bevolkingsregister overgaan naar het wachtregister (Pelfrene, Van Peer, 2014).

- Het **internationaal migratiesaldo** is tenslotte het verschil tussen het totaal van de drie onderdelen van internationale immigratie en het totaal van de drie onderdelen van de internationale emigratie (Pelfrene, Van Peer, 2014).

D. Statistische aanpassing

Zoals gezegd (zie 1.1) is de oorspronkelijk gegevensbron het Rijksregister van de natuurlijke personen. Dit is een administratieve databank, waarin de aanwezige informatie afkomstig is van spontane aangiftes bij de gemeentelijke administraties. Naast het feit dat hetgeen aangegeven wordt fouten kan bevatten en men niet altijd alles aangeeft is er worden veel zaken ook pas (veel) later dan het moment van de gebeurtenis aangegeven bij de gemeente administratie. De termijn die zich bevindt tussen het plaatsvinden van de gebeurtenis en de registratie in het Rijksregister, is enerzijds afhankelijk van de tijdspanne waarbinnen men aangifte moet doen aan de gemeente, wat verschilt naargelang de soort gebeurtenis. Anderzijds hangt dit ook af van de transmissietijd van deze gegevens van de gemeente naar het Rijksregister. Voor het merendeel van de gebeurtenissen bedraagt deze totale tijd 4 tot 6 weken. Een uitzondering hierop, met veel grotere vastgestelde vertragingen, vormen de geboorten en sterfgevallen die plaatsvonden buiten de gemeente van domicilie, en des te meer deze die zich in het buitenland voordeden. Dit fenomeen is soms ook van toepassing op de intergemeentelijke migraties. Deze laatste moeten worden aangegeven in de gemeente van aankomst (Pelfrene, 2005).

De Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium van de FOD Economie (ADS) berekent de stand van de bevolking op 31 december van het jaar x of op 1 januari van het jaar $x+1$. Door bovenstaande beschreven vertraagde aangiftes is het niet nog niet mogelijk om een relevante bepaling van de stand van de bevolking te doen op deze eerste januari zelf. Dit is dan ook de reden waarom het Rijksregister pas op 1 maart, twee maand later dus, de stand van de bevolking op 1 januari doorgeeft aan de ADS. Men gaat er vanuit dat bijna al de gebeurtenissen die plaatsvonden tijdens het kalenderjaar (jaar x) voor deze eerste januari (en bijgevolg de bevolkingsstand op deze datum bepalen) dan wel al zullen geregistreerd zijn (Pelfrene, 2005).

Toch blijkt dit helaas niet voor alle gebeurtenissen het geval te zijn. Het is hierdoor dat er een **statistische aanpassing** nodig is. Deze statistische aanpassing omvat de laattijdige meldingen van demografische gebeurtenissen die plaatsvonden tijdens het voorgaande jaar. Het gaat meer bepaald over de wijzigingen die later dan 1 maart van het jaar x werden opgenomen, maar plaatsvonden tijdens het jaar $x-1$. Deze konden door de laattijdige melding niet worden opgenomen in de loop van het jaar $x-1$. Het is dus het saldo van de operaties tijdens het jaar $x-1$ die nog niet verrekend werden door het Rijksregister op het moment van de overdracht van de gegevens over de bevolkingsloop tijdens het jaar $x-1$ en de stock op 1 januari van het jaar x aan de ADS.

E. Bevolking op 1 januari van het jaar $x+1$

De bevolking op 1 januari van het jaar $x+1$ is zodoende gelijk aan:

- de bevolking op 1 januari van het jaar x

- + het natuurlijk saldo (geboorten – sterfgevallen)
- + het intern migratiesaldo (interne immigratie (inwijking) – interne emigratie (uitwijking))
- + het internationaal migratiesaldo (internationale immigratie – internationale emigratie)
 - o Internationale immigratie = internationale immigratie in strikte zin (inwijking) + her-ingeschrevenen + veranderingen van register (binnen)
 - o Internationale emigratie = internationale emigratie in strikte zin (uitwijking) + ambtshalve geschrapte personen + veranderingen van register (buiten)
- + de statistische aanpassing

5.2. Tabellen

Het onderthema “Loop van de bevolking” begint met een algemeen overzicht van de loop van de bevolking met zijn verschillende componenten, waarna deze componenten meer in detail worden uitgewerkt in de volgende onderdelen.

A. Historische reeksen

Bij het lezen van deze tabellen die een historische reeks weergeven vanaf 2008 is het belangrijk om in het achterhoofd te houden dat de definities die hierboven worden vermeld gelden vanaf 2010. Vanaf dat jaar zijn er twee belangrijke methodologische wijzigingen. Het jaar 2010 is bijgevolg als een breukjaar in de tijdsreeksen te beschouwen:

- De twee categorieën “**verandering van register (binnen)**” (horende bij de internationale immigratie) en “**verandering van register (buiten)**” (horende bij de internationale emigratie) die hierboven worden vermeld bestaan zo pas vanaf 2010. Voor de jaren hiervoor bestaan enkel gegevens over het saldo van deze twee categorieën (binnen – buiten), maar geen gegevens over de absolute waarde van deze twee componenten. Voor deze jaren voor 2010 werd dit **saldo** opgenomen in de componenten van de internationale immigratie. Bij de internationale emigratie wordt voor de jaren 2009 en ouder bijgevolg niets verrekend betreffende de veranderingen van register, vermits de categorie “verandering van register (buiten)” dan nog niet van toepassing is. De cijfers bij de internationale immigratie onder de categorie “verandering van register (binnen)” voor de jaren 2009 en ouder zijn dus netto aantallen van de overgang van het wachtregister naar het bevolkings- of vreemdelingenregister, na de aftrek van de omgekeerde beweging, terwijl dit vanaf 2010 over bruto aantallen gaat (Pelfrene, Van Peer, 2014). Er moet hier echter bij vermeld worden dat de “verandering van register (buiten)”, die bestaat vanaf 2010, slechts gaat over zeer kleine aantallen ieder jaar. Het saldo dat wordt weergegeven voor de jaren 2009 en ouder is zodoende bijna gelijk aan de “verandering van register (binnen)”.
- Een tweede methodologische wijziging vanaf 2010 betreft de **ambtshalve schrappingen** en de **her-inschrijvingen**. Deze worden vanaf dan enkel geteld van zodra beiden (wanneer ze betrekking hebben op dezelfde persoon) niet in hetzelfde

kalenderjaar gebeurden. Het doel hiervan was vermijden dat het aantal ambtshalve schrappingen en het aantal her-inschrijvingen kunstmatig te hoog geschat worden. Een heel aantal van de ambtshalve geschrapte personen wordt immers na een korte tijd opnieuw ingeschreven, terwijl er in realiteit enkel sprake is van een laattijdige melding of registratie. De beslissing om een ambtshalve geschrapte en her-ingeschreven persoon binnen hetzelfde kalenderjaar niet meer bij deze beide gebeurtenissen te tellen heeft als gevolg dat er minder ambtshalve schrappingen en her-inschrijvingen worden vastgesteld vanaf 2010. Een persoon die vanaf dat jaar ambtshalve geschrapt wordt in een gemeente en her-ingeschreven wordt tijdens hetzelfde kalenderjaar in een andere gemeente, wordt beschouwd als zijnde iemand die een interne migratiebeweging heeft gedaan. Dit heeft voor een deel een kunstmatige toename van het aantal interne migraties tot gevolg (Pelfrene, Van Peer, 2014).

B. Interne migraties

Zoals gezegd hebben de statistieken betreffende de interne migraties in de tabellen enkel betrekking op de intergemeentelijk migraties. De intragemeentelijke migraties worden niet in de tabellen opgenomen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat in de algemene overzichtstabellen van de loop bij de interne inwijking voor de geografische niveaus hoger dan de gemeente (Vlaams-Brabant, Waals-Brabant, de gewesten en België) enkel de netto inwijking wordt beschouwd, en niet de verhuisbewegingen tussen twee gemeenten binnen het beschouwde grondgebied in kwestie. Op België in het geheel is dergelijke statistiek dan ook niet toepasbaar.

Dat de verhuisbewegingen tussen twee gemeenten van het beschouwde grondgebied niet in rekening worden genomen is niet het geval voor de overige tabellen van het onderdeel interne migraties. In deze tabellen worden alle interne migratiebewegingen, zowel deze van een gemeente buiten het grondgebied naar het grondgebied in kwestie, als deze tussen twee gemeenten binnen het beschouwde grondgebied in rekening gebracht.

C. Internationale migraties

De tabellen betreffende de internationale migraties naar nationaliteitsgroep (voor de definitie van deze verschillende groepen zie 3.1.C) handelen over de internationale migratiebewegingen die personen, die de nationaliteit van het land in kwestie of een van de nationaliteiten van de beschouwde nationaliteitsgroep bezitten, ondernomen hebben. De landen in de tabellen stellen dus geen landen van herkomst of bestemming voor, maar **nationaliteiten**. Concreet: Een persoon met bijvoorbeeld de Turkse nationaliteit die een internationale immigratiebeweging naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft gemaakt, kan een ander land dan Turkije als vertrekpunt van zijn/haar migratiebeweging gehad hebben, bijvoorbeeld Duitsland.

Referenties

FOD Binnenlandse Zaken - Rijksregister www.ibz.rn.fgov.be/index.php?id=2461&L=1

FOD Economie - Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium www.statbel.fgov.be

PELFRENE, E., 2005. *Bevolking volgens het Rijksregister* [online]. Vlaamse Gemeenschap, Beschikbaar via: <http://aps.vlaanderen.be/sgml/largereeksen/1097.htm>

PELFRENE, E., VAN PEER, C., 2014, Internationale migraties en migranten in Vlaanderen. Brussel, SVR-Studie, 2014(1).

6. Bevolkingsprojecties

De methodologie achter de gemeentelijke bevolkingsprojecties is terug te vinden in het zesde Cahier van het BISA:

http://bisa.brussels/bestanden/publicaties/cahiers-van-het-bisa/cahiers_bisa_n_6_oktober_2016

De methodologie achter de bevolkingsprojecties van het Federaal Planbureau en de FOD Economie - Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium bevindt zich op de website van het FPB:

http://www.plan.be/admin/uploaded/201802221219560.FOR_POP1770_11621_N.pdf